

TARJIMASHUNOSLIKDA LINGVOKULTUROLOGIYA IFODASI

Annotatsiya:

Ushbu maqolada tarjimashunoslikda lingvokulturologiya ifodasi hamda uning tarjima jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Lingvokulturologiya – bu til va madaniyat o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni o‘rganadigan ilmiy yo‘nalish bo‘lib, tarjimada madaniy ma’nolarni to‘g‘ri yetkazish uchun muhim hisoblanadi. Maqolada madaniy realiyalar, ularni tarjima qilish usullari va lingvokulturologik yondashuvning qiyinchiliklari haqida batafsil so‘z yuritiladi. Lingvokulturologiya tarjimada milliy o‘ziga xoslikni asrash va madaniyatlararo muloqotni yengillashtirishda asosiy o‘rin tutishi ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar:

Tarjimashunoslik, lingvokulturologiya, madaniy realiyalar, til va madaniyat, madaniyatlararo muloqot, tarjima usullari, milliy o‘ziga xoslik, madaniy kontekst.

Information about the authors

Bobokulova Gulrux Sharipovna

Buxoro davlat universiteti, Xorijiy tillar fakulteti

Bugungi kunda tarjimashunoslik fanida lingvokulturologiya yo‘nalishi tobora dolzarb bo‘lib bormoqda. Bu sohaning ahamiyati tarjima jarayonida til bilan bog‘liq madaniy qatlamlarni chuqurroq tushunishni talab qilayotganida namoyon bo‘ladi. Chunki har bir til o‘z ichiga madaniy kodlarni, an’anaviy qiyosiy tafakkurni, ma’naviy meros va urf-odatlarini jamlagan bo‘ladi. Lingvokulturologiya, asosan, madaniyat va til o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarni o‘rganish bilan shug‘ullanadi, tarjima jarayonida esa bu ilmiy yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi.

Lingvokulturologiya tushunchasi. Lingvokulturologiya tilshunoslik va madaniyatshunoslikning kesishgan joyida paydo bo‘lgan ilmiy yo‘nalish hisoblanadi. U til orqali madaniyatni o‘rganish va aks ettirish jarayonlarini tadqiq qiladi. Har bir xalqning tili ularning tarixiy rivojlanishi, dunyoqarashi, madaniy qadriyatlari va turmush tarzining aksidir. Shu nuqtai nazardan, lingvokulturologiya milliy o‘ziga xoslikni tarjima jarayonida asrash, muayyan madaniyatning til orqali qanday namoyon bo‘lishini aniqlash kabi masalalar bilan shug‘ullanadi.

Tarjimada lingvokulturologik yondashuvning ahamiyati. Tarjima jarayonida lingvokulturologik yondashuv bir qancha muhim vazifalarni bajaradi. Bular orasida eng asosiysi, tarjima qilinayotgan matnning madaniy kontekstini to‘g‘ri tushunish va uni maqsadli til va madaniyatga mos tarzda ifoda etishdir. Har bir til madaniy ma’nolarning o‘ziga xos ko‘rinishlariga ega bo‘lib, bu holat tarjima jarayonida qiyinchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Misol uchun, ko‘plab madaniy belgilar (realiyalar) bir tilga to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilib bo‘lmaydigan tushunchalar bilan ifodalanadi. Bunday hollarda tarjimon til va madaniyat o‘rtasidagi uyg‘unlikni saqlagan holda, ekvivalent ma’nolarni yaratishi kerak bo‘ladi. Aks holda, tarjima qilingan matn madaniy jihatdan noto‘g‘ri yoki tushunarsiz bo‘lishi mumkin.

Madaniy realiyalarni tarjima qilish. Madaniy realiyalar – bu muayyan madaniyat uchun xos bo‘lgan va boshqa madaniyatda mavjud bo‘lmagan tushunchalar yoki atamalar hisoblanadi. Masalan, o‘zbek tilidagi “somsa”, “palov”, “kurash” kabi so‘zlar boshqa tillarda aniq muqobilga ega emas, chunki bu tushunchalar o‘ziga xos milliy madaniyat bilan bog‘liqdir. Tarjimon bu kabi tushunchalarni tarjima qilganda ularni tushuntirish yoki kontekstda muvofiq ekvivalent topish orqali berishi lozim.

Madaniy realiyalarni tarjima qilish usullariga transliteratsiya, izohlash, yaqin ekvivalentni tanlash kabi yondashuvlar kiradi. Tarjima jarayonida ushbu usullarning qaysi biri tanlanishi ko‘pincha matnning maqsadli auditoriyasiga bog‘liq bo‘ladi.

Lingvokulturologik tarjimaning qiyinchiliklari. Lingvokulturologiya asosida amalga oshiriladigan tarjima jarayoni o‘ziga xos qiyinchiliklarga ega. Eng katta qiyinchiliklardan biri, tarjima qilinayotgan madaniyatga xos ma’nolarni to‘g‘ri yetkazib berish bilan bog‘liqdir. Bunda tarjimon tilni bilishdan tashqari, maqsadli madaniyatning o‘ziga xosliklarini ham chuqur tushunishi kerak. Chunki bir xil so‘z yoki ibora turli madaniyatlarda mutlaqo boshqa ma’nolarga ega bo‘lishi mumkin.

Masalan, ingliz tilidagi “break the ice” iborasi so‘zma-so‘z tarjima qilinsa, tushunarli bo‘lmasligi mumkin. Chunki bu ibora faqat bir madaniy kontekstda "suhbatni boshlab, muloqotni yengillashtirish" ma’nosida qo‘llanadi. Tarjima jarayonida bunday frazeologizmlar va iboralarni madaniy jihatdan mos keladigan ekvivalentlar bilan almashtirish juda muhimdir.

Xulosa. Lingvokulturologik yondashuv tarjimada til va madaniyatning o‘zaro bog‘liqligini chuqur o‘rganish, milliy o‘ziga xoslikni saqlash va madaniy realiyalarni to‘g‘ri yetkazish uchun zarurdir. Ushbu yondashuv tarjima jarayonida madaniyatlararo muloqotning samaradorligini oshiradi, shuningdek, madaniyatlar o‘rtasidagi muhim tafovutlarni hisobga olish orqali tarjimonning vazifasini yanada murakkablashtiradi. Shu sababli, tarjimon nafaqat tilshunos, balki lingvokulturologiya sohasida ham yetarli bilimga ega bo‘lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Bobokulova G. THE DEVELOPMENT OF TRANSLATION STUDIES AS A SUBJECT AND THE PRESENT NEED FOR THIS FIELD OF STUDY //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 11. – С. 5-9.
2. Bobokulova G. TARJIMASHUNOSLIK ISTIQBOLLARI VA YANGICHA YONDASHUVLAR //Молодые ученые. – 2023. – Т. 1. – №. 13. – С. 122-123.
3. Bobokulova G. S. Exploring the Significance of Linguistic Culture in Literary Works //American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education. – 2024. – Т. 2. – №. 3. – С. 393-394.